

CELE TREI CRISURI

REVISTA DE CULTURĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj
CUPRINSUL:

VLADIMIR GHIDIONESCU: Un interesant document istoric pentru noi.

ALEXANDRU MACEDONSKI: Rondelul Orelor.

V. DEMETRIUS: Duminica.

GH. PTEANCU preot.: Bolșevismul la noi.

A. CATRUȘ: Corăbiile-Vedenii.

AL. VLAHUȚĂ și I. L. CARAGIALE: Politică și Literatură.

ION FARMĂ: Renunțare.

M. SAN-MARINO: Petale Palide.

M. G. SAMARINEANU: Despărțirea.

Dr. GH. CIUHANDU prot.: Vechi Urme de Cultură Românească în Bihor.

NUȘI TULLIU: Visam Odată.

Dr. AL. PTEANCU: Cronica Culturală.

NOTE.

MEMENTO.

Anul 1. No 8

Oradea-Mare

15 Septembrie 1920

Prețul 3 lei 50

CELE TREI CRIȘURI

Fundator :
Col. G. BACALOGLU

REVISTĂ DE CULTURĂ

Redactor :
M. G. SAMARINEANU

Sub Conducerea Dilor :

ROMAN CIOROGARIU, GEORGE BACALOGLU, Dr ALEXANDRU PTEANCU
Vicar Episcopal Colonel Dir. G-1 al Învățământului

Un interesant document istoric pentru noi

Veacul al 17-lea francez, este un veac interesant nu numai din punctul de vedere literar, dar și din acel pedagogic. E veacul care, între altele, neînțelegând încă valoarea învățământului poporan, îndreaptă atenția tuturor pedagogilor fie spre educația aristocrației sau a burgheziei superiare fie spre educația prinților, mai ales a viitorilor regi.

Din primele clipe ale nașterii unui principe de coroană, se și prezentau pedagogii, cu scrieri și propuneri, pentru a solicita favoarea creșterii viitorului moștenitor al tronului. Se părea că dispensa de a educa un popor întreg, putea să fie răscumpărată cu grija cea mare de a educa cât se poate mai bine pe un singur om. Astfel, avem în acest veac erudiți și teologi ca: Nicole, Bossuet, Fénelon și alții, cari își făceau o cinste în cariera lor, de a fi preceptorii prinților mai de seamă, și de a scrie cărți pentru educația lor.

Ludovic al 14-lea, faimosul rege-soare, cum i se mai zicea, care pecetluște cu numele lui întregul veac al 17-lea din Franța, a avut doi preceptori, pe un anume Péréfixe și pe un filosof numit Francisc la Motte le Veyer, de care mă voi ocupa mai pe larg, căci el tocmai ne reprezintă documentul istoric ce ne interesează. Acesta, după ce fu respins odată, prin 1640, de către Regina mamă a lui Ludovic al XIX, sub motivul că . . . era însurat, fu

însărcinat totuși în 1619 cu educația fratelui regelui, ca o încercare, după care apoi în 1652, fu însărcinat cu însăși educația și învățământul lui Ludovic al XIV-lea, până în 1660, anul căsătoriei acestui rege.

Posedând operele complete ale lui La Motte le Veyer, în două mari volume, în a treia ediție din 1666, găsim între lecțiile de geografie pe care pedagogul nostru le-a predat regescului său elev, la pag. 783 din volumul I, capitolul 40 intitulat *Despre Transylvania, Valachia și Moldova*.

Iată traducerea acestui capitol: „Acele provincii cari formează azi mici State, sunt compuse din vechia Dacie.

Transilvania a fost astfel numită de Romani din cauza pădurilor cari o înconjură tot așa precum fac și munții. Alba Iulia (Albe Jule),¹ pe cari Germanii o numesc Veyessenburg (sic), este reședința ordinară a principelui, după cum se zice că era din timpul regelui Decebal, și se găsește la 47 de grade și câteva minute de latitudine. Situația Transylvaniei este la nord de Ungaria și la răsărit de Moldova, având muntele Carpat de nord și Valachia la miază-zi. Lungimea și lărgimea ei, sunt de patru zile fiecare.

Se zice că Valachia își trage numele de la un Flaccus, trimis acolo de Trajan cu treizeci de mii de oameni, cari s'au stabilit acolo, luându-și numele atunci de Flaccia, de unde prin conrupere Valachia. Orașul ei principal este Târgoviște (Tergoviste), așezat la patruzeci și șeasă de grade și unde locuiește Voevodul (le Voevode) care e cârmuitorul ei. Altă dată, el recunoștea pe regii Ungariei și chiar pe acei ai Poloniei, dar azi el atârnă absolut de marele Turc.

Acelaș lucru este și cu Moldova, căreia râul Moldau i-a dat numele, și pe care unii o numesc marea Valachie. Voevodul ei, atârnând de turc, își are reședința la Czukau sau Suschau (Suceava).

¹ Parantezele sunt adaosele noastre.

*Întinderea Moldovei este de șasezece și patru de leghe. Partea ei orientală se chiamă Bessarabia, și se întinde până la Puntele Euxin (Marea Neagră), la locul unde acesta primește Dunărea prin șapte guri deosebite. Tot acolo se vede și lacul Obidovo, numit astfel, zic unii, de la numele lui Ovidiu, trimis în captivitate de August în țara Geților, locuitorii acelor meleaguri de unde se mai crede că nu este de parte orașul Tomi (Constanța), de care a vorbit atâta acel poet, și pe care Ptolomeu îl așează în Mysia inferioară.**

Acum, dacă lăsăm la o parte câteva mici lacune inerente timpului ca faptul că autorul pune mai mult preț pe originile etimologice legendare ale denumirilor diferitelor provincii, cum e cazul cu Transylvania, Valachia, etc., sau că alterează câte-va numiri de orașe cu Suceava, sau că așează Carpatul la nordul Transylvaniei, cum făceau unele hărți, etc., interesante sunt următoarele puncte ce le putem observa. Mai întâi, e faptul că autorul consacră un capitol aparte acestor state împreună, în cari intră și Transylvania Ungaria formează obiectul de cercetare al capitolului anterior, adică al 39-lea, și consacră numai 17 rânduri, pe când țărilor noastre 28 de rânduri. Apoi autorul nu se ocupă de origina Ungurilor, pe câtă vreme îl vedem pomenind de colonizarea lui Trajan, deci de origina noastră latină. Capitolul asupra Ungariei, este mai sărac în amănunte de cât cele povestite despre țările noastre. În fine, autorul îmbrățișează cu o privire generală, întregul câmp geografic al întregului neam Românesc, așezat în Transylvania, Moldova cu Basarabia și Bucovina, și Muntenia cu Dobrogea, până la Marea Neară, adică așa cum este abia azi întregul neam românesc în Romania Mare.

Poate că ceea ce învăță dascălul francez, pe viitorul rege Ludovic al 14-lea despre, țările noastre, era un rezumat din cele ce cunoștea el cu privire la isprăvile lui Mihai Vitezul din 1599 și se încerca să-i dea fără ca să

Între în amănunte, numai o scurtă icoană, vie și sugestivă, a unității naționale a popoarelor ce locuiau aceste provincii despărțite.

Dar ceea ce știa un la Motte le Veyer și un Ludovic al 14-lea în Veacul al 17-lea, se vede că nu merită să se știe de atâți învățați unguri din veacul al 20-lea, ba nici chiar de atâți diplomați străini adunați în jurul mesei de pace de la Versailles.

De aceea, poate că nu este de prisos și aducerea acestui modest document la lumina zilelor de acum. Ceea ce m'a îndemnat s'o fac.

VLADIMIR GHIDIONESCU

profesor la Universitatea din Cluj.

Rondelul Orelor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Omnia vulnerant,
Ultima necat, (1)*

Pe rând orice ore rănesc,
Iar ultima vecinic omoară . . . —
Tot sufletul mi-este o vioară
Ce plânge duios că trăiesc. —

Și nici nu mai cerc să zâmbesc
Când viața s'arată ușoară
Pe rând orice ore rănesc,
Iar ultima vecinic omoară.

Ori câtă cerească comoară
Ar fi într 'un lut omenesc
Zvârlit de pe clipa ce sboară
Recade în iadul obștesc:
Pe rând orice ore rănesc.

1919. Aprilie în 24.

Alexandru Macedonski

Inscripțiune medievală înprejurul unui cadran de ceasornic: „Toate rănesc, ultima omoară.”

Duminica

*Vinul roșiu șirue,
Pe flăcăi să-i birue,
Și-a mai beà tot lesne l'-e,
Să-și sucească glesnele
In chindie repede,
Bundele să-și lepede.*

*Moș cu vorbe vesele
Vin la toate mesele;
Fă-ți picioare țepene,
Lăutarii depene,
Ca pe vremuri cântece, —
Dragostei descântece!
Chiue nevestele,
Tremure ferestrele!*

*Las' amnar și cremene:
Mai trăește 'n vreme-ne!*

*Bea vârtos moșneagule
Și te dă 'n vileagu-le;
Arde 'n ochi — muerilor —
Flacăra plăcerilor,
Somnul plece'n satele
Unde nu-s suratele,
Unde nu-s lăutele,
Și perechi cu sutele!*

V. Demetrius

BOLȘEVISMUL LA NOI

Principiile bolșeviştilor, puse în practică, s'au dovedit de fapt nu numai un complex de tiranii sângeroase, de apăsări volnice, și lipsirea totală a oricărei libertăți, — ci mormântul sigur și dureros al ordinii, al păcii, al progresului și al țărilor în cari s'au încuibat.

Noi Românii din părțile marginase ale fostei Ungarii, am avut prilejul să studiem efectele acestei „desrobiri a proletariatului“; ni s'a dat să trecem prin furtuna de sânge, prin tirania și nesiguranța acesteia, având parte mai mult timp de oblăduirea „liberatoare“ a bolșevismului maghiaroidan.

Cu groază ne amintim azi, scăpați de sub apăsarea inecătoare a acestei stafii hidoase, nesiguranța vieții, a bunurilor și întreaga frazeologie a unei neomenoase și îngânfate tiranii de clasă. Scăpând de bolșevism, am resuflat ușurați, mulțumitori nu numai noi intelectualii goniți, huiduiți, căutați de moarte, ci și o absolută majoritate a țărânilor române.

În sufletul țărânilor noastre noua doctrină de distrugere, răpire, omor, nesupunere și incendiere n'a prins rădăcini. Minte naturală, spiritul religios, respectarea Bisericii și a conducătorilor, experiențele trecutului și firea mai blândă au ferit țărâna română de lipsa totală de trăinicia unei astfel de doctrine. Deși în mare parte săraci, țărânii români nu s'au dedat la acte de excесе și extremitățile la cari au fost zilnic îndemnați, înștruiți ba siliți chiar din partea agenților streini ai bolșevismului. Au înțeles de grabă, că libertatea promisă e o tiranie mai mare ca oricare alta a unei mici clase muncitorești, conduși de agenți și agitatori străini lipsiți de conștiință și responsabilitate și nu s'au aflat bine, nici nu se putea afla bine, în societatea unor haimanale, cari tulburarea gravă au folosit-o pentru ca ei să-și iacă mende, umplând buzunarele proprii de avutul altora și apoi la vreme potrivită dispărând în întunecul necunoscutului, de unde au răsărit.

„Aceste constatări nu pot fi răsturnate nici prin faptele regretabile, întâmplate pe vremea stăpânirii bolșevice și printre români. Cele mai multe cazuri n'au fost comise de

bolșevici români conștienți, doritori de a distruge ordinea socială existentă pe calea aratăată de Rusia. Nu; a lucrat pofta de răzbunare, ilacăra care așteptă numai vânt potrivit să aprindă sufletele, numai timpul potrivit de a răsbună nedreptăți reale sau închipuite, fără frică de pedeapsă. În puține locuri, de pildă în jurul Beiușului, „atâtătorii” au folosit mizeria, neștiința și delăsarea de acolo încă din vremuri vechi; în curs de multe decenii au picurat încet-încet în sufletele atât de neîndestulite, atât de susceptibile pentru ură și răzbunare veninul falsei libertăți socialisto-comuniste, a cărei realitate nu erau în stare s'o înțeleagă.

Socotindu-le aceste toate, rămânem uimiți în fața purtării neînțelese a unor conducători și deputați chiar, cari se pun în legătură cu bolșevismul strein ca să introducă și aici aceeaș dezordine și tulburare, aceeaș siluire a întregii societăți prin o singură clasă a muncitorilor dela fabrici, terorizarea tuturor prin greve fără motiv, neiertate, ba păcătoase chiar, cari se țin lanț pe teritoriul întregii țări. Ne uimește și ne doare, că acești oameni n'au învățat nimic din cel mai apropiat trecut, nu au deschis ochii și mintea, să vază, unde ajunge societatea, unde țara întreagă și majoritatea indivizilor, prin infiltrarea în suflete și încercarea de aplicare a doctrinelor cari au adus ruina unor țări. Dacă au învățat din soarta Ungariei nimicite și împărțite și din a Rusiei ajunse la marginea prăpastiei, — atunci încercarea lor de a introduce bolșevismul la noi și pactarea simpatiei cu aceste elemente distrugătoare e păcat cu mult mai mare, neiertat; este trădare de patrie, pentru care nu este pedeapsă destul de mare pământească.

Statul român, și toți aceia cari dorim din tot sufletul și lucrăm din toate puterile înțărirea și „îmericirea lui,” sunt îndatorați să vegheze cu ochii deschiși și să înecesă fără milă și fără considerații mișcarea ce în curând se va sfârși cu nimicirea lui. — Aici nu este permis, să stăpânească sentimentalismul, nici falsul liberalism, nici alte considerații de ordin secundar; trebuie mână energică, consecvență de fier, altcum suntem pierduți!

Toți aceia, cari se fac vinovați de crima conjurației contra patriei, ca și primejdioșii binelui obștesc, trebuie să fie înlăturați fără „milă. Ne vin în minte atât de des

vorbele lui Cicerone contra lui Catilina, care în ultima analiză eră bolșevicul acelor vremi: „quousque tandem, abutere, Catilina, pacienția noastră?” Până când vei abuză în sfârșit de paciența noastră? Numai măsurile aspre vor fi ducătoare la scop, complezența ar fi moartea țării românești! Natural, conducătorii, organizatorii acestei mișcări bolșeviste române sunt — ca și în toate părțile — streini. Păcat că românii cari urmează pe acești rătăciți răufăcători, se înhamă la carul unei mișcări fratricide, contrare atât minții, cât și firei ominești normale și sănătoase. Streinii cu astfel de principii n'au loc pe teritoriul României, iar Românii dovedii că vânduți lor, n'au drept la apărarea și binefacerile țării.

Pentru înconjurarea bolșevismului, adică pentru creșterea unei viitoare generații care n'are ideile subversive a acelor streini și năimiți, — statul neapărat are trebuință de sprijinul bisericii și a școalei. Până când în sufletele cetățenilor credința tare în Dumnezeu nu e slăbită și nu e scoasă, ei continuă a-i plecă sub o vieată conformă voințelor lui Dumnezeu și după moravurile strălucite, predicate de Biserică: până atunci bolșevismul la noi n'are viitor. E interesul binepriceput propriu al intelectualilor nostri, al clasei culte și conducătoare, ca nu numai să nu atace, să nu slăbească corvingerile religioase în semenii lor, — ci chiar să facă totul pentru întărirea lor, să străbată sufletele tuturor acele convingeri traduse în fapte. Inteligența și pilda să premergă naintea tuturor! Dimpotrivă lucrând, arma folosită contra bisericii, contra credinței va fi întoarsă — mai iute sau mai târziu — dar sigur, contra lor, și patimile zăvorite până atunci de credință lăsate libere vor mătură întâi pe acela cari au început lupta contra credinței, apoi vor dărâma întreg zidul societății și a statului.

Preoțimea noastră are un trecut glorios, în întreaga vieată a neamului nostru. Vecinic hulită de foștii stăpânitori gonita, calomniată, stingherită de fel și fel de întrigi în activitate, — din curată dragoste, desinteresată a purtat o luptă supraomenească pentru alungarea întunecului neștiinței, a imoralității, a desordinei, a apăsării, — și a fost totdeauna stegar neclintit al libertății naționale și religioase. Materia nu a legat-o niciodată întru atâta să nu-și impli-

nească menirea înaltă și frumoasă, a fost în fruntea tuturor mișcărilor pentru binele obștei.

Statul român trebuie să se gândească la această preoțime, la această mare putere, care și azi are încrederea poporului și veghiază binele lui și a țării; trebuie să și-o facă prietenă neclintită prin asigurarea unui traiu cinstit material, altcum legat prea tare de greutatea enormă a vieții zilnice, fără sprijin, fără ajutorare cum vreți să fie în stare a-și împlini greaua misiune cu toată dragostea? Grijească cei competenți, desleagă grabnic această problemă, pentru pierirea bolșevismului, întărirea statului și binele de obște, să dea sprijin moral și material!

Bietele școale române, fiicele bisericii! Vecinic șicanate, vecinic închise, neajutorate cum se cade, cu învățătorimea supusă cu volnicie unor satrapi; ce mult bine, mult folos, multă lumină pot aduce binelui de obște contra primejdiilor, dacă vor fi ridicate la un nivel unde se cade să fie. Grije deosebită trebuie să poarte statul și toată suflarea românească pentru creșterea în spirit nobil, curat, religios moral și românesc al odraslelor tinere, viitorul și speranța țării. Învățătorimea să fie și ea sprijinită ajutată materialmente și moralmente, ca să-și îndeplinească menirea cu toată însuflețirea curată și înflăcărată.

Ziarele în loc de invective și certuri personale nefolositoare, ades respingătoare, să se silească a da creștere bună, cuminte, folositoare cetățenilor, ferindu-i de veninul ce li-se întinde prin deosebite scrieri venite din atelierele streine bolșeviste.

Se 'nțelege, pentru oprirea bolșevismului și ajungerea liniștitei activități a tuturor forțelor pentru binele țării, sunt neapărat a se împlini reformele atât de mult și cu greu așteptate de toată lumea: reforma agrară, ruperea scumpetei extraordinare și nenormale de azi, schimbarea banilor șcl. Amânarea acestora în foarte scurtă vreme poate să aducă asupra țării dezastru ireparabil. Ceice trăesc în mijlocul poporului, cu groază văd că cei chemați a ușura soarta populației se ceartă în Cameră, iar până atunci neindestulirea crește în măsură uriașă, și e aproape de erupere care poate cauza dezastre, pentru cari cei leneși or să poarte răspunderea în fața istoriei.

Trecutul recent a arătat bolșevismul — această permanentă amenințare a progresului și a liniștei universale, — ca un complex de idei subversive, imposibile, fratricide, primejdioase. Datorința tuturor cetățenilor cinstiți, iubitori de țară și neam, nenăimiți streinilor este să lupte cu toate mijloacele contra încuibării și la noi a acestei plăgi periculoase. — Rezultatul numai prin unirea tuturor forțelor țării se poate ajunge, cari cu energie, cu minte, cu bunăvoință, credință trebuie să se înșire în rândul de luptă a războiului fără arme ucigătoare, pentru a înlătura ruina și distrugerea țării. Toți trebuie să ne înșirăm sub steagurile fălăitoare a luptei pentru binele obștesc, pentru a consolida temelia depusă și a continua zidirea mărețului zid al zilelor noastre: România Mare!

Preot. Gh. Pteancu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Corăbiile-vedenii.

Mut stau pe țărm în pulberea de stele
De-odată ca'n poveste, ele
Se desprind ușor-ușor, din neguri grele
Pe negre ape . . .
Le simț, le văd, le-ating aproape —
Și iată-le!
Si iată-le din nou pierzându-se departe,
Prin negură, pe unde lucii, moarte
Capricioase și rebele
Corăbiile-vedenii ale așteptării mele . . .

A. COTRUȘ

POLITICĂ ȘI LITERATURĂ

„Poate un artist, un literat să se coboare în arena luptelor politice fără nici un neajuns pentru seninătatea lui, pentru mândria lui, pentru arta lui?”

Nici când această întrebare, pusă de maestrul A. Vlahță marelui Carageale, n'a avut mai mult rost ca, azi când vedem angajați în luptele politice, valori ca: N. Jorga, Duiliu Zamfirescu, Oct. Goga etc.

De multe ori am auzit în discuții, pronunțându-se compătimitor „păcat de N. Jorga. E un mare Istoric, o mare capacitate literară. Se pierde însă pe zi ce trece. Politica îl consumă. Cât ar fi putut produce acest mare om, dacă și-ar fi cheltuit pe terenul istoriei, energiile pe cari le risipește, zi de zi, în politică”! . . .

Nu știm, dacă sunt zadarnice energiile risipite în politică, de cineva în aceste vremi când fie care cap luminat este chemat să-și dea tributul pentru refacerea și consolidarea țării! . . .

Vom da păreri mai multora în această privință. În numărul de azi dăm discuția care a avut loc între cei doi maeștri ai literaturii: A Vlahță și L. I. Carageale.

I.

Frate Caragiale,

O întrebare, pe care mi-am pus-o de multe ori, și în jurul căreia mi-ar plăcea să stăm amândoi de vorbă, odată, ș'odată, când ai avea timp:

Poate un artist, un literat bunăoară, să se coboare în arena luptelor politice—fără nici un neajuns pentru seninătatea lui, pentru mândria lui, pentru arta lui?

Intreb asta, fără a mă gândi să pun vre-odată în balanță ceea ce dă, cu ceea ce culege un literat, când se bagă în politică.

El își duce acolo sinceritatea lui, iluziile lui, inima lui curată și deplin încrezătoare în cinstea tovarășilor de luptă;

el se dă tot, — și, dacă, la urma urmei, va eși învins și acoperit de răni, cum se întâmplă de obicei—asta nu-l va împiedica de a face din durerile lui o operă frumoasă, și de a continua de subțire, poate cu mai puțini sorți de izbândă în ori ce caz cu mai puțini sorți de înfrângere, o bătălie pentru care, în câmp descoperit, n'avea nici platoșa nici armele cerute . . .

Ceeace aș dori însă—când ai avea vreme să-mi răspunzi—ar fi să-mi spui dacă și întrucât atmosfera, în care trebuie să trăiască un gladiator politic, ar putea să convină plămânilor unui artist, deprins să respire aerul curat al înălțimilor.

Frate Caragiale, noi putem spune lucrurile pe numele lor. Și chiar când n'avem dreptate în ceeace spunem—dar, prin cinstea, prin căldura sincerității, pe care o punem până și'n greșelile noastre, eu cred că suntem mai aproape de sufletul tinerimii, și că de multe ori, din umbra în care trăim, noi putem s'o călăuzim, și o călăuzim, în adevăr, mai mult chiar și decât povătuitorii și dascălii ei direcți.

Dacă ești și tu încredințat de lucrul acesta, vrei să stăm nițel de vorbă asupra—cum să-i zic—asupra rostului, pe care l-am avea noi, literații, în vremea asta mai ales, așa de tulbure, așa de acră și fără nici o credință—fără nici o credință ? Ce zici ? . . .

O caldă strângere de mână dela vechiul tău.

A. Vlahuță.

*

Frate Vlahuță,

În vremea asta așa de tulbure, de acră și lipsită de orice credință, rostul literaților ar fi, cred eu, s'o limpezească, s'o îndulcească și să-i inspire un pic de credință.

Să-mi dai voie să las la o parte, „seninătatea și mândria poetului“ ; de acelea trebuie să-i pese lui, nu mie ; pe mine mă interesează numai arta lui. Asemenea, tot cu voia ta, am să las la o parte și „sinceritatea, iluziile, inima curată și deplin încrezătoare“, cari caracterizează pe un tânăr agiamiu, fie și poet, iar nu pe un spirit superior, pe un poet matur ; și să mă ocup de întrebarea fundamentală : Pierde un poet, ca poet, amestecându-se în luptele politice ?

Voiu răspunde mai jos la aceasta . . . Deocamdată trebuie să-ți denunț o slăbiciune a mea, afară de cele multe pe cari mi le erți de atâta vreme, ca bun prieten . . . De nimica nu mi-a fost frică în viața mea ca de pierderea memoriei. De câte ori mă închin seara la culcare, între altele, rog pe Dumnezeu să-mi ia și viața când o fi să-mi ia memoria. De-aceea, după ce sting lumânarea și închid ochii, nu adorm până nu mă supun la un examen : Să-mi amintesc cât mai repede și mai exact niște locuri, niște împrejurări și niște nume cu cari m'am întâlnit cândva în viață și m'am întâlnit cu destule, și bune și rele. Ce nu-mi prea place, dela o vreme, e că despre cele mai depărtate examenul e mult mai ușor decât despre cele mai apropiate.

Așa, primind alaltăeri frumoasa și interesanta-ți scrisoare, mi-a ajutat Dumnezeu să trec un examen foarte mulțumitor. Imediat ce am citit-o m'am gândit : Tot despre întrebarea pe care mi-o pune Vlahuță, eu știu sigur că am citit undeva ceva ; era foarte important, căci mi-a rămas până acum în minte . . . Nu încapе îndoială—am citit ; dar unde și ce anume ? Era vorba tot de „poezie și politică“ . . . Unde ? . . . Unde ? . . .

Am început să intru la grije, mai cu seamă că era un lucru de demult de tot . . . S'a dus memoria, și dacă m'o fi ascultat Dumnezeu, s'a dus și viața ! . . .

Dar nu voiu încă să mor, nu pot—am un contract cu „Universul“, și, afară de asta, îmi trebuie răgaz, să răspund lui Vlahuță . . . Fie-ți milă, Doamne, de robul tău ! . . .

Cu nespūsă emoție m'am dat jos din culcuș și m'am dus drept la un raft, de unde am scos o carte veche . . . Acolo era ! . . . Slavă Domnului ! . . . Vezi numa :

„ . . . Să ne ferim de a susține, cu literații contemporani, că politica e poezia, sau că politica este un câmp priincios deschis poeților. Englezul Thomson a scris o excelentă poemă asupra anotimpilor ; în schimb, poema lui despre libertate e lipsită de orice valoare ; asta, nu fiindcă i-a lipsit poetului poezia, ci fiindcă subiectul era lipsit de poezie.

„De îndată ce poetul vrea să exercite o influență politică, trebuie să se dea unui partid ; și de îndată ce face asta, e pierdut ca poet : Își poate lua ziua bună dela inde-

pendența sa, dela sinceritatea vederilor sale; să-și tragă numai decât până peste urechi căciula neroziei și oarbeii uri.

„Ca om și cetățean, poetul firește are să-și iubească patria, dar patria acțiunii lui și a facultăților lui poetice va fi situată în bun, nobil și frumos, și astea nu sunt apanagiul nici a unei provincii, nici a unui Stat în particular; de oriunde le găsește, poetul le ia și le preface în opere. În asta, el seamănă cu vulturul care plutește sus cu privirea liberă; puțin îi pasă dacă iepurele asupra căruia vrea să s'abată aleargă în Prusia sau în Saxonia.

„Și ce înseamnă vorbele astea: A-și iubi patria? . . . A lucra ca patriot? . . . Dacă un poet și-a închinat viața la combaterea prejudecăților funeste, la gonirea opiniilor strâmte, la luminarea spiritului națiunii sale, la curățirea gustului ei, inspirându-i sentimentele și ideile cele nobile — ce să facă mai mult? Cum să fie mai patriot?

„ . . . puțin îmi pasă de ce se scrie pe socoteala mea. Cu toate astea, câte, ceva tot îmi ajunge la urechi, și știu că toată munca mea, cu toate oboselile mele, este neînsemnată pentru ochii unor persoane, și asta numai și numai că nu m'am plecat a mă amesteca în luptele partidelor politice. Ca să le plac oamenilor acelor, aș fi trebuit să devin membru al vre-unui club de Jacobini, să predic omorul și vărsarea de sânge . . . Dar să nu mai vorbim despre acest neplăcut subiect, ca să nu-mi perd rațiunea, combatând ceea ce e nerațional.

„Dacă nu luăm seama bine, omul politic va absorbi pe poet . . . A trăi în mijlocul frecărilor și excitărilor zilnice, asta este incompatibil cu natura delicată a unui poet. . . S'ar isprăvi cu cântările lui . . .“

Așa e că sunt frumoase aceste cuvinte. și că aveam tot dreptul să nu le fi uitat? Și totuș . . . cu tot respectul ce-l datorăm lui Goethe și cu toată dragostea ce-ți dătorescție, să mă erți a fi de altă părere . . . Ia, să vedem . . .

„Pentru ce adică să se depărteze un artist, un poet, până într'atâta de patimile cari mișcă lumea și vremea lui? . . . Pentru ce să stea departe numai ca simplu spectator olimpiian la frământarea societății lui? . . . Pentru ce, cao un zeu, care privește cu dispret, la muritori, să nu se coboare a lua parte la năcazurile lor de toate zilele? . . . Doar,

poate, numai spre a păstra potrivita distanță care-îtrebuie pentru a se bucura de totalitatea spectacolului, pentru a putea prinde absolut obiectiv înțelesul statornic al vecinicei mișcări,—ca un aparat de fotografie instantaneă, ce trebuie potrivit la focarul exact al lentilei! . . .

Dar chiar să presupunem că e justificată această nepăsare a poetului, față cu amănuntele „meschine și triviale” ale vremii și lumii lui, ia, să vedem: Pe toți poeții i-a putut împuțina, ca poeți, amestecul lor în luptele politice?

Eu cred că nu; ba din potrivă; căci putem găsi exemple din care se arată clar că sbuciumul luptelor politice a ajutat mult pe unii poeți, ca poeți. Că le-o fi fost asta spre fericirea lor particulară, nu am să întreb; de asta, încă odată, lor să le pese; mie nu-mi pasă deloc . . . Aducând în lupta politică numai pornirea temperamentului lor dărz, oarba sinceritate a patimii, firește că nu puteau birui pe un teren unde judecata limpede și socoteala rece trebuiesc să biruească; ia, să vedem însă, cât au folosit ca poeți tocmai din cauza neliniștii și nefericirii lor.

Desgustul, scrișneala acestor „biruiți” au fost izvorul atâtor minunate opere . . . Indignarea, a zis unul, face versul, și . . . proza, adaug eu.

Din desgustul și scrișneala aceea pentru ticăloșiile vremii lui, în cari s'a fost tăvălit, a eșit evocarea strălucită a trecutului spre luminarea viitorului.

Dante a fost un pasionat nebun de politică . . . răsvrătitor; amestecat în oribilele răboaie ale anarhiei italiene; bătut; fugar din cetatea lui prin munți și câmpii; gonit din „ingrata” lui patrie, pe care ajunge s'o blesteme; oploșit de pomană la vrăjmașii ei! („Ai să vezi numa ce acră ți-e pânea altuia, și ce greu e să sui și să cobori scările lui!”); mort și îngropat în pământul . . . „altuia”!

Ei, și? dac'a pătitit atâtea tăvălindu-se în mocirla vremii și lumii lui, l-a împedicat asta să lase ce a lăsat în urmă-i? Ba, din potrivă. Fără atâtea necazuri, tăvăleală și îndârjeală, nu lăsa ce-a lăsat spre gloria patriei lui și spre onoarea omenirii.

Am pus, ca să păstrez respectul proporțiilor în fața lui Goethe, pe Dante, pe partizantul florentin, proorocul unității Italiei . . . Pe altcineva am să-l pun în fața ta.

Afară de amărăciunile pe cari i le-au adus lui personal amestecul și tăvălirea în luptele politice, ce pagubă a avut el, ca poet, din frământarea lui de partizan? Eu cred, nici una; ba, zău, înclin mult a crede că dacă nu gusta până la drojdii acele amărăciuni, n'ar fi avut, — în (cum zici tu foarte nemerit) „vremea asta așa de tulbure, așa de acră și fără nici o credință” — viziunea aceea care se numește „Apus de Soare”, și care e tot un fel de proorocie, ca și a anarhistului florentin — împlinească-se cât mai de grabă! doar or vedea-o aevea, când noi vom visa-o, dormind somnul de veci, măcar nepoții, dacă nu copiii noștri!

Δ Sunt, frate Vlahuță, ca totdeauna al tău vechiu.

I. L. Caragiale.

PS. Nu crede cumva, după cele de mai sus, că aș fi partizanul artei cu tendință. Nu! să ferească Dumnezeu! Am rămas, cum mă știi, partizanul neînduplecat al tendinței cu artă . . .

Vale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RENUNȚARE

Te-a chemat atâția ani și ani pe rând,
Biruind a vieții vecinică prigoană
Si-a făcut din tine sfânta lui icoană,
Cu statornicia unui singur gând.

Și rostind aceleas sfinte rugăciuni,
Te-aștepta cu teama ce-o dă adorarea,
Năzuind, prin luptă, să ajungă floarea
Care-o străjuește margini de genuni . . .

Zămbitor, sărmanul suflet chinuit,
Sângera aproape'n fiecare clipă
Și'n nemăsurata dragostei risipă
Strălucea în noaptea gândului robît.

Și mereu statornic, cu acelaș dor,
Te chema în preajma vieței fără soare,
Te-aștepta în noaptea vieței care moare,
Zbuciumat de acelaș vis mistuitor . . .

Și-ai venit senină ca un cer de-April
Aducând din lumea celor cari nu sufăr,
Toată gingășia florilor de nufăr,
În fermecătorul zâmbet de copil.

Ai venit frumoasă ca un răsărit
Aducând din lumea viselor, norocul
Care-și risipește cu nesățiu focul
Peste agonia unui asfintit.

Dar, târzia rază cearcă în zadar
Ca să dea căldură razei care vine,
O viață nouă cearcă, pe ruine,
În zadar să'nălțe un măreț altar . . .

Te-am văzut aseară dulce ca un vis,
Tremurând de viața care-și cere haina
Și-am putut atuncea să'nțeleg și taina
Ce desparte pururi floare de abis.

Sufletul tău cere cântec, joc aprins,
Nu e pentru lumea care'n umbră tace;
Sufletul meu cere doar eterna pace:
Azi, învingătorul dragostei, e'nvins.

AUREL FARMA

PETALE PALIDE . . .

Pe masa mea de lucru, stau risipite, petale palide de roze. Buchetul tău, ultimul tău mănunchiu de flori, pe care mi l'ai trimis, începe să-și dea duhul.

De ce mor florile? . . .

Pe cartea ta de vizită, când mi-ai trimis acest buchet, sta scris: „flori pe altarul unei iubiri eterne“. Și au fost vii florile ca însăși iubirea noastră. Și risipeau în odăița mea mireazmă, ca însăși mireazma pe care o lăsă întreaga ta ființă, când veniai.

De ce mor florile? . . .

Și doar ele au fost depuse, ca prinos, pe altarul unei iubiri eterne. Eternitatea unei iubiri, are durata vieții unei flori?

De ce mor florile? . . .

Ne-am întâlnit într'o seară friguroasă de Ianuarie. Eră iarnă. Florile încă nu-și manifestaseră ființa. Sub albul giulgiului de nea, fermentul vieții lor, sta amorțit și aștepta fecunda rază a primaverii să vie să-l trezească.

În iarnă, florile sunt moarte. De ce iubirea noastră tocmai în iarnă a înflorit? Ce rază precoce a fecundat-o?

Eram străin. Veneam din alte țări, torcând în sufletu-mi un dor. Necunoscutul mă chema spre alte zări; și'l urmam. Voluptatea lui mă atrăgea. Și mergeam, mergeam de mult . . .

De ce ne-am cunoscut? . . .

Ca și raza, care despică coaja gliei și de sub ea trage la suprafață germenul de viață al semințelor care tășnește, timid spre soare, în lăstar, — lăstar care în curând va fi încununat cu floare — așa o forță a smuls din adâncul ființei mele mohorâte, nouă mlădiță, mlădița unei noi pasiuni. Orizontul tensiunii sufletului meu pribeag, s'a închis. Din voluptatea necunoscutului a smuls farmecul și mi l-a turnat ca sevă acestei pasiuni, care, înflorind, a dat cea mai frumoasă floare a cărei aromă, și tu, și eu, am cunoscut-o.

Eram streini. De ce ne-am cunoscut? Ce forță, ce putere ne-a legat până într'atâta, încât, din seara aceia, nimic frumos nu puteam percepe unul fără altul?

Ne-am iubit. Viața iubirii însă, e viața unei flori. Prea i-am smuls deodată sufletul în deslănțuiri furtunoase.

Prea am îngrijit-o și prea am torturat-o. Da, am îngrijit-o cu sfințenie ca apoi s'o putem chinui cu cerbicie. Am fost părinți buni și tot odată călăi ai iubirii noastre. Noi i-am dat ființă, noi am cultivat-o. Am înălțat-o în avântul sufletelor noastre de visători, spre sfere necunoscute și am îmbrăcat-o în albastrul zenitului pentru a nu fi întrezărită și atinsă de vr-o prihană. Posesori ai unei comori, mai mare și mai valoroasă ca ori ce comoară din lume, noi luarăm măsuri de adevărați Arpagoni contra acelor cari ne înconjurau. Am păzit-o însă zadarnic de lume, căci noi, noi înși-ne am zvârlit-o ca niște moștenitori ai risipei.

Eram străini. . . .

Și din cunoștința unei seri a răsărit divina floare a iubirii din potirul căreia am sorbit cu nesațiu clipele cele mai frumoase. Eternitatea iubirii, are durata vieții unei flori însă . . .

Eram străini. . . .

Azi, când ne vom întâlni nu știu dacă vom fi mai mult. Și doar ne-am cunoscut odată, și doar ne-am iubit, încrustând pe răbojul vieții noastre o dungă adâncă, o dungă nepieritoare. Și totuși, ca și atunci când ne-am cunoscut, acum, când ne vom întâlni, vom fi iar străini. Ne vom strânge mâna. Atingerea cărnii noastre însă, va fi searbădă, căci din ea am smuls toți fiorii, în deslănțuirea pasiunii, atunci când ne iubeam.

Vom fi străini! . . . și totuși . . .

Pe masa mea de lucru, petale ofilite din mănunchiul de roze pe care mi l-ai trimis la plecare, stau mărturie moartă ale unei vieți care a fost. Sunt gândurile noastre; sunt stropi uscați din roua care umplea potirul iubirii noastre, altă dată; sunt iluzii . . .

M. San-Marino

Toți bunii Români, trebuie să aboneze Revista »CELE TREI CRIȘURI«, care poartă făclia culturii, în toate colțurile pământului românesc.

Despățirea

Am plâns mai ieri
 Și-apoi pe rând,
 M'am pomenit, vr'o două seri,
 Plângând.

Am plâns . . . Dar cine chinuit
 De dragoste, n'a pătimit ?

Și florile că's ele flori,
 Când două dintr'un ram se frâng,
 De le observi, adese ori,
 Și ele plâng.

Din două inimi am durat
 Și noi un „tot“ neșeparat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Văzut-ai păsările'n pom
 Când le despați, cum se bocesc ? . . .
 Dar omul, Doamne, că e om
 Și amintirile-l muncesc ? . . .

M. G. Samarineanu.

VECHI URME DE CULTURĂ ROMÂNEASCĂ ÎN BIHOR

I. LITURGHIERUL — MANUSCRIS DIN BIHOR

Cel dintâi liturghier românesc, eșit de sub tipar, a fost cel dela 1679, tradus și tipărit în Iași de mitropolitul Doroftei al Moldovei.

În acelaș an, însă, în care eșia, din tipar Liturghierul lui Doroftei deja la 9 April (1679) copia, în Bihor, un liturghier popa Petru din Tinod, de pe Crișul-repede, nu departe de Oradea-Mare. Manuscrisul acesta se găsește azi la Academia Română, sub Nr. 706 al manuscriselor.

Manuscrisul, ce se afă în mâna mea, primit din părțile

de nord-est, al Oradiei-Mari, este la fel cu cel al lui popa Petru. Hârtia și caligrafia seamănă a fi cel puțin contemporan, dacă nu mai vechiu decât liturghierul prim al lui Doșoftei.

Înainte de toate trebuie să fixăm o întrebare: Dacă Liturghierul (1679) lui Doșoftei ar fi mai vechiu decât manuscrisul din Bihor, se putea oare ca acela să fi ajuns în Bihor în același an și să poată fi copiat deja la 9 April 1679? Evident, că nu, și mai ales dacă ținem seama și de împrejurarea, că între aceste două liturghiere este mare deosebire de tehnică a cărții și chiar deosebiri de expresii, în o parte însemnată avem de a face și cu niște indicațiuni tipicorale deosebitoare, mult mai dezvoltate, pe alocurea în manuscrisul din Bihor.

Prin urmare, avem dovada sigură, că liturghierul-manuscris din Bihor există de mai înainte ca Doșoftei să-și fi tipărit pe al său.

Dar Liturghierul Bihorean — ori a fost el patrimoniu liturgic al bisericii bihorene, ori a venit el din Moldova: chestiune ce vor avea alții s'o stabilească — fără îndoială trebuie să fi fost cunoscut și lui Doșoftei când și-a gătit manuscrisul de tipar. Altmintre, poate, n'ar fi de înțeles, cum de s'au strecurat în Liturghierul acestuia termeni ca feredăubaie, cari se potriveau mai bine într'o carte liturgică din Bihor, unde influența maghiarismului era mai mare decât ori unde între Români.

Dar nu vreau să anticip amănunte, ci mă mulțumesc să dau, în cele ce urmează, câteva texte paralele din cele 2 liturghiere.

Rugăciunea (molitva) pentru cei chemați;

(În manuscris)

(Liturghierul lui Doșoftei, 1683)

D(oa)mne D(umne)z(ă)u(l)' nostru, carele petreci spre înălțime, și spre smeriți prevesti, carele trimiseșu mântuire nēmului omenescu pre singuru născuț fiul tău și D(u)mne(z)ău pre D(o)mnul nostru Is. Hs., caută spre robii tăi cei oglășuiți ce-și plecară grumazii săi Sfinți(e)i tale, și-i spodbește pre ei în vreme bine tocmită iarăș feredelului ființei a ertării păcatelor și vesmântului neputrezirei, împreunează-i pre ei cu sfințita sa săbornică și ap(osto)lescă biserică și împreună pre ei turmei tale cea alasă.

D(oa)mne D(u)mn(e)z(ă)u(l)' nostru, care întru înălțuri lăcueștu și ceale smerite privești, carele spăseniia rodului omenescu ai trimis su pre sânguru născutulu tău fiu și Dmnz(ă)u pre Dmnlul nostru Is. Hs.: caută preste serbii tăi, cei oglășuiți, ce-și plecară ai săi grumazu Sfinții Tale, și-i spodbește în vreme bine tocmită, feredelului rănășterii, a ertării păcatelor și mbrăcământului neputrezării, împreunăză-i cu svnta ta săbornică și apostollescă biserică și împreună numărăi într'alesa ta turmă.

In textul acesta atrag atențiunea asupra întrebunțării consecvente a perfectului simplu, în manuscris, pe când Doșoftei nu e consecvent în această privință deoarece perfectul simplu, care e caracteristica limbei vechi de până la jumătatea veacului XVII, îl înlocuiește cu perfectul compus (ai trimisu, în loc de trimeseșu).

Această inconsecvență se repetă și în alte texte a lui Doșofteiu. Tin să adaug că nu pe toată linia se întrebunțează în manuscris perfectul simplu, drept dovadă că copistul acestui manuscris a avut un manuscris mai vechiu, la a căruia copiere — care nu a fost literară — a căzut în inconsecvența lui Doșoftei, de a schimba numai sporadic forma de exprimare a perfectului simplu cu cea a perfectului compus.

Mai dăm un text paralel.

Heruvicul și încunjurarea mare.

(Manuscris)

(Doșoftei, 1683)

Popa (ia) căde(l)nița cu tămăle. și bl(agoslo) vindu și cădește tot oltariul și stă înainté pr(es)t(o)lului. și ține cădelnița în stânga. și se închină. și zi cu mănule în susu de 3 (ori) cântare herovimilor :¹⁾

Carii pre herovi(mi) cu taină închipui(m) și de viață făcătoarei troiță. în trei svi(n)iri. cântare aduce (m) ție toată grijé lumască acmu să lepădăm: Ca ceiace sprijinim pre împăratul tuturor. de c i n u r i în-gerești în nevăzut purtatu: a(l)ilua. 3 (ori).

și sărută cruce și pr(es)t(o)lului și mergi la ji(r)tă(v)ni(cu) cădește sfi(n)tele daruri. închinându-te. 3 (ori) zicându: D(oam)ne curățește-mă păcătosul și mă m(i)luiește: Celace m-ai ziditu D(oam)ne mă m(i)luiaște: fără de număr amu greșitu D(oam)ne iartă mă.

pune cădelnița și ia aerul și-l pune pre umărul stângu, zicându: Rădicați mănule voastre întru cele sv(i)nte și bl(agoslo)viți pre Domnul.

Și decă cădescu, și citescu heruvicul de trei ori închinându-să și zăcându:

Carii pre heruvimi. cu taină închipuimu. și viață făcătoarei troițe. treisv(ă)ntulu cântecu aducemu. totă acmu lumasca să lepădămu grije. ca ciaia ce pre împăratul al tuturor sprejinim. de îngereștu în nevăzute petrecutu și rēguri. Alilua și să spală, decii mǎrgu la s(vă)ntlu jră-tăvnicu. de-ș(i) pomenescu arhiereii viii și morții. și rădică sv(i)ntele daruri, cumu-i. obicâiulu. de facu, văhodul cel mare, zăcându, în glasu mare:

¹⁾ Textul e scis, în manuscris, în formă continuativă. Am Despărțit însă textul în aliniate spre al putea paraleliza mai ușor cu textul lui Doșofteiu.

ia discossul cu î m b e m ă n u l e și-l
radică în creștetu tu și-l ține cu
șț(ă)nga. și în mână dréptă potirul
și fă văhodul mare, ieșindu pre
dvera cé mică: stigând cu glas:

Pre toții pre voi să vă pome-
nescă D(o)mnul D(umne)z(ă)u întru
împărăția sa totdeuna acmu și pu-
ruré.

Pomenescă D(o)mnul Dzu pre
arhiep(is)c(o)pul și mitropolitul nos-
tru (irmcu) și toată căta preutescă
și diaconescă întru împărăția sa
totdeuna acmu și pururé.

Pomenescă Dmnul Dzu pre bu-
nul credincosul și iubitoriu de Hs.
împăratul nostru (irmcu) și cti-
torii aceștii svinte beserici.

și întorcându-te spre oameni
și zi:

Și pre toți pre voi pravoslavnici
crestini să vă pomenescă Dmnul
Dzu în (îm)părăția sa totdeuna acmu
și pururé:

a Întrând pre dveri zică... Luați
boidri porțile voastre și vă rădicați
porți(le) céle de véci. și va întra
împăratul slavei. Bl(agoslo)viți cela
ce vine în numele D(u)m(ne)z(ă)u
să arătă noao.

și pune paharul pe pr(es)tol din
a drépta. și ia discosul și-l pune
despre stânga. apropiie-i de potir. și
ia procovétele. céle mici și le pune
spre-laturé pr(es)tolului. Iară luând
aerul depre umăru-ți. și cădindu-l
acoperi svintele zicându:

Acel cu chip bun iosif de pre
cruce pogorandu précuratu trupul
tău cu pânză curată înfășindu-l cu
mirodenii scu(m)pe. în mormântu
nou acoperitu îl puse.

Ia căde(l)nița și cădește. svi(n)-
tele, zicând:

Fă bine doamne din hună voia
ta. sionului zidêște zidurie ierusa-
limului atunci voi (sic) v e r i jirtvele
direptății, arsele și toate darurile

Pre toții pre voi să vă pome-
nescă D(om)nulu D(u)mn(e)zău, în-
tru mpărăția sa. totdeuna, acmu și
pururia și în viacii de vé(ci).

Pomenescă Domnlu Dmnzău:
pre blagocestivulu nostru domnu
ioan (irmcu) v o e v o d a. iprocaia:
întru mpărăția sa totdeuna. acmu
și pururéa și mviacii de vécu.

Pomenescă... pre arhiepis-
copulu nostru (irmcu) totdeuna,
acmu...

Pre rându le zăcu aciaștia. Dia-
conii și popii și puindu sv(i)nte
daruri, zăcu troparele (text slavon,
pe care nu-l înțeleg ceva peste 2
șire de tipar, apoi).

Acel cu chipulu bun iosifu, de
pre lemnul pogorându précuratulu
trupulu tău. cu prostire (?) curată
înfășindu, și cu aromate de miros
scumpe, în mormântu nou astrucân-
du-l culcă. ce a treia ză téi sculatu
D(oa)mne. dându lumii mare milă.
(2 cuvinte slavone, apoi:) În mor-
mântu, cu trupul (troparul până la
sfârșit; apoi 2 cuvinte slavoane și)
Ca un de viață purtătoriu (tropariul
până la sfârșit).

atuncé voru aduce spre oltariul tău
viței (de) 3 (ori)

Dă cădelnița și te închină (de)
3 (ori) înainte pr(es)t(o)lului, zicând :

D(oa)mne curățește-mă păcăt-
(osul). ceta ce m-ai ziditu D(oa)mne
miluiaștemă, fără de număr u amu
grésitu iartă-mă.

și slobozind felonul ține-țu mă-
nule la pieptul tău si plecându ti
capul zi :

Pomeneș te-mă D(oam)ne D(um-
ne)z(ă)u preușia mia întru împără-
ția ta. D(u)hul sv(ă)ntu, să pogoaă
spre mine. și cu putéré celui de susu
să mă umbréze. Acela D(u)hul
sv(ă)ntu să slujască noao în toate
zilele viații noastre. Pomenéște-mă
D(oam)ne D(umne)z(ă) întru împă-
răția ta. totdeuna acmu și pururé.

Unii zăc... întâi: Pre cruce
răstignindu-se Hse, sau oborātu
muncitorii. și s-au călcat sâla vrăj-
mașului. că nice îngeru nice omu.
ce însușu niai mântuitu. Slava ție :

Unii zăc numai: (Ca în manu-
scrisul bihorean) Acel cu chipulu
bun iosifu până la zakeri poloji și
acoperindu avi(n)tele daruri cu
aerulu tămăiatu, zăcu cădindu, de
trei ori. uvlaji g(ospo)di... (câteva
cuvinte slavone) și slobozându-șu
popa felonul. zăce cătră diaconul.

(Aceleași rugăciuni. în forma obiș-
nuită de dialog cu diaconul.)

În textul premers țin să atrag atenția pricepătorilor, nu
într'atât asupra deosebiriilor de limbă și în deosebi asupra
repetiției vechi forme de limbă: „mânule“ în loc de „mânilé“
și încă în construcția de „îmbe mânule“, cât aș dori să se
iee aminte la un element liturgic tipicofal. n

Liturghierul bihorean are notițe liturgice-tipicofale mai
bogate, mai precizate, în deosebire de liturghierul lui Do-
roftei, care e o traducere.

Aceste citate sunt de-ajuns credem a dovedi că în ma-
nuscrisul nostru, avem de a face cu un liturghier propriu
al Românilor de dincoace de Carpați, în special din Bihor.

Insuși Doroftei, într' o notiță tipică similară — vezi-o
în textul reprodus — se referă la anumite uzuri liturgice și,
cum se vede, între acelea indică și uzul, cuprins în litur-
ghierul scris din Bihor, de a nu se rosti adică, după
întoarcerea cu sfintele Daruri în altar, întreg tropariul Iosif
cel cu bun chip..., decât numai până la un loc. Avem,
deci, temei de a susține și din acest punct de vedere ritual-
tipicofal, că Doroftei cunoștea liturghierul din Bihor, care
astfel putea să provină de dincoace de Carpați, și nu tocmai
din Moldova.

Mai adaug următoarele scurte texte paralele:

Inainte de recitarea Crezului:

Ușé porților svi(n)te cu
înțelepciune să luom aminte.

Ușile, ușile. cu înțelepciune, să
luăm aminte.

după Crez

Bun darul D(om)nului nostru
Is. Hs. și dragosté lui Dzeu și a
parintelui și cumenécătura
svntului dhu, să fie cu toți cu voi.

Cântare de biruire cân-
tându strigându chemându și gră-
indu.

G haru'lu Dm'nului nostru Is.
Hs. și dragostea lui Dm'nzau și
tatálu și cu'minecăciunia svn-
tului dhu. să fie cu toți cu voi.

Acel de biruire cântec,
cântându strigându, chemând și gră-
indu.

„Ușé porților svinte“ din manuscris are în sine ceva distinct, pe care nu știu momentan la ce să-l reduc în forma aceasta prea stranie auzului modern. În schimb, la *Doroftei* că a îndreptat această formă de exprimare.

„Bun darul“ din manuscris însă e, evident, o formă mai veche, decât la *Doroftei*, care în acest caz a modernizat limba. În schimb, însă, această prelucrare e expresiunilor nu-i succede lui *Doroftei* când scrie poate sub influența textului grecesc, „*acel de biruire cântec*“, în loc de „*cântare de biruire*“ din manuscris.

Ceva remarcabil vreau să scot la iveală și din textul paralel ce urmează :

Rugăciunea amvonului. S

(Manuscris.)

Cela ce bl(ago)s(lo)'vesti pre
cari te bl(ago)s(lo)vescu D(oam)ne.
și sfințești pre ceaia ce nădăjduescu
spre svi(n)ția ta, mântuiaște D(oam)-
ne oamenii tăi și bl(ago)s(lo)-
véste moșiia ta. pliniré besé-
recii tale o ferește... pace lumii
tale dăruiaște. besériciloru, preo-
țiloru și tuturor oameniloru tăi. că tot
darul cel bun și tot darul cel de-
plin de susu iaste carele pogoară
dela tatăl luminelor și ție slavă tre-
mitem...

(*Doroftei*, 1683).

Cela ce blagoslavești pre carii
te blagoslovescu D(oa)mne și sv(i)n-
țești pre carii li-i nedăjdia spre
Sv(i)nția ta, mântuiaște nărodulu
tău. și blagosloviaște cia de sor-
țu ocina ta. împlutura bisia-
ricii tale ferește-o... pace lu-
mei tale dăruiaște besiariciiloru
tale preușiloru, împărașiloru
noștri, blagoc(i)ăștivului și lui Hs.
iubitu D(om)nului nostru ion irm.
voevoda, boiariloru și ostași
loru lui, și(i)-a toț oameni tăi. că
tot datulu cel bun, și tot darulu cel
întregu de susu iaste de să pogorâ
dela tine. dela tatálu luminelor. și
ție slava și mulțămita și închinăci-
nia trimitem...¹⁾

În aceste texte, — pe lângă deosebiri în modul de exprimare oamenii tăi — nărodulu tău; moșiia ta — cia de sorțu ocina ta, pliniré-împlutura (sclavie tradus după grecescul (πληρωμα), mai este de a se remarcă scurtimea textului din

¹⁾ Toți u de la sfârșit sunt u Scurtă I-am lăsat fără accente de oare ce nu există la tipografie u scurt.

manuscris, intrucât nu face în aceasta rugăciune — cum se face altmintre azi — pomenire de Domnitorul; din contră Doroftei urmează a-i pomeni nu numai (ca textul grecesc) colectiv pe toți Domnitorii ortodocși, ci și în special pe voevodul și ostașii lui.

În această retăcere a liturghierului bihorean trebuie să privim — cred eu — nu numai o întâmplare oarbă, ci și un rezon de drept și un act de conștiință de sine al Bisericii ortodoxe române de dincoace de Munți.

În Moldova stătătoare politicește sub un Domn român și ortodox, Doroftei putea, pe lângă formula de pomenire (uzitată la greci dela căderea Constantinopolului, când nu mai aveau Domni naționali) a „împăraților noștri“ adecă a tuturor Domnitorilor ortodocși să-l pomenească cu numele și pe Voievodul țării, dimpreună cu boierii săi, cari îi ajutau la guvernarea țării. În Bihor, însă, situația de drept public, bisericesc și de stat, este alta. Bihorul e dripit politicește de stăpânirea politică ungurească, e călcat în picioare, bisericește mai întâi de papistășism, mai apoi de calvinismul unguresc; și deci, e prea de înțeles, de ce liturghierul bihorean nu putea să se roage la ieșirea din Biserică pentru „împărații noștri“ ortodocși de pretutindenea pentru regii eterodocși unguri, precum și pentru principii unguri eretici nu era de cuviință să se roage în felul uzitat în Biserica ortodoxă în legătură cu Domnitorii ortodocși.

Dacă însă, cum am văzut deja din textul citat mai sus dela înconjurarea mare, Doroftei lasă să se pomenească mai întâi Domnitorul ortodox al țării, ca protector al Bisericii din principatul său, și numai apoi se pomenește Arhiepiscopul locului, — în manuscrisul bihorean e schimbată această ordine a pomenirilor. Întâi se pomenește „Arhiepiscopul și mitropolitul“ — deci după vechia titulatură ierarhică de dincoace de Carpați — și numai apoi „bun credinciosul“ (cece la tot cazul e mai puțin decât „blagocestivul“ sau dreptcredinciosul) „împăratul nostru“ (altă titulatură ce s'a conservat dincoace de Carpați, până târziu, nu numai în ritualul bisericesc, ci și în viața profană. Biserica ortodoxă dela noi pe lângă toată starea de persecuții directe și indirecte suferite dela Statul unguresc așa se vede, a căutat să deie și împăratului strein, dar numai minimul ce nu i-se putea contesta după orânduilele bisercești orientale.

Cele câteva momente, înșirate până aci, sunt de ajuns — credem — spre a ne convinge despre o vechime mai adâncă a liturghierului manuscris din Bihor, decât a celui dintâi liturghier moldovean tipărit și că avem de a face, în cazul manuscrisului dat, cu un liturghier propriu al bisericii noastre de dincoace de Carpați.

Protoereul Dr. Gh. Ciuhandu.

VISAM ODATA . . .

Visam odată palmi și mirt și verzi cununi de laur,
Copil naiv visam să fiu, de versuri meșter faur;
Născut în Pindul cel divin, lăcaș de dulci ispite
Atâtea flori de-argint visam pe frunte-mă risipite.

Dar valuri valuri au venit durerile vieții
Și am uitat și cântecul și visul tinereții;
Luceferii de foc, acum mă lasă trist și rece,
Iar muzele mă părăsesc, pe zi ce vremea trece.

Nici flori de-argint, nici palmi, nici mirt nici verzi cununi
[de laur,

Nu mai visez de mult acum, căci timpu-i meșter faur;
Iluzii mari, speranțe dulci și visuri nemplinite
Căzură ca și frunzele de vânturi risipite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj **NUȘI TULLIU**

CRONICA CULTURALĂ

SITUAȚIA CULTURALĂ A CIRCUMSCRIPTIEI ORADEA-MARE

Circumscripția Oradea-Mare cuprinde județele: Bihor, Sălaj, Sătmăr și Maramureș cu părțile desrobite ale Ugocei, — un teritor cam de 30.000 Km. p. și cu 1 și $\frac{1}{2}$ milion locuitori, între cari aproximativ 900.000 români.

Din punct de vedere național acest teritor alăturarea de Basarabia, este poate cel mai pornit spre instrăinare. Atât poporul cât și cu deosebire intelectualii — dat fiind contactul des cu ungurii — vorbesc o românească plină de elemente ungurești și provincialisme supărătoare. Cultura de aici e alterată mult de influența ungurească. Intelectualii din aceste județe, în trecut, s'au obicinuit așa de bine cu limba și mentalitatea ungurească, încât mai cu seama în

Maramureș aproape toate familiile românești întrebuințau, până în timpul din urmă, limba maghiară, abandonându-o pe cea românească aproape cu desăvârșire. Așa s'a întâmplat, că la cursurile de limba română ce s'au aranjat în vara anului 1919. pentru elevii secundari în circumscripția Orăzii-Mari au participat 166 elevi români cari în urma vitregiei împrejurărilor, nu știau de loc, sau abia știau românește. Și așa s'a întâmplat, că, cu ocazia inspecțiilor făcute la școala civilă din Baia-Mare și la liceul de fete din Sighet, abia am găsit câteva fete (în Sighet numai 4.) cari să vorbească românește, ireproșabil, iar în Oradea-Mare la școala civilă de băieți și de fete, am găsit 50 iar, la școala de meserii 150 elevi, cari aproape nu știau de loc românește.

Aceste constatări dureroase se explică indeosebi prin împrejurarea, că băieții români din provinciile ungurene neavând până acum decât numai un singur liceu românesc de băieți (și acesta în parte maghiarizat) și o singura școală medie de fete românească în Beiuș, iar școlile primare fiind conduse în mare parte de revizorii școlari ai statului maghiar, intelectualii și meseriașii, în mare parte, au eșit din școli ungurești, cari erau în număr considerabili (11 licee de băieți, 4 licee de fete, 15 școli civile, 4 comerciale, 2 de arte și meserii, 10 școli de ucenici, 4 școli agronomice, 2 școli pomologice, 1 școală minieră, 1 școală de pictură, 10 școli normale). Acum în urma desrobirii acestor ținuturi, Ministerul cultelor și al Instrucțiunilor Publice, pentru nevoile culturale al acestui ținut de graniță, a înființat 6 licee române pentru băieți, 2 pentru fete, 6 școli civile și s'au preluat toate școlile profesionale de stat, iar acum sunt în curs de a se deschide 5 școli normale românești.

E de mare importanță acest fapt din cauza, că prin aceste institute culturale se va smulge dintr' odată bietul popor românesc din aceste părți, din mrejele desnaționalizării și sub căldura razelor binefăcătoare ale școalei naționale, sute și mii de suflete intunecate, vor reinvia la o viață nouă, la viața cea adevărată.

Dr. Al. Pteancu.

Directorul regional al învățământului
secundar.

NOTE

TOAMNA.

Pe nesimțite, s'a strecurat vara, ducând cu ea și vacanța. Toamna o început să-și arate colții. Frunza începe să îngălbenască. Ca mâine va fi smulsă de o adiere de vânt mai rece, ca mâine va fi dusă. Picată în fundul unui șeanț sau la margine de drum, vor veni ploile, bruma și zăpezile s'o înmormănteze. Și ca și când nici n'a fost, uitarea se va așterne și asupra ei, cum se aștearnă asupra tuturor celor duși, ori cât de scumpi ne-ar fi fost.

Toamna se apropie cu pași rezezi. O simt în fie care clipă... o văd în fie care frunză. Veselia culcătorilor din vii, înfrigurarea cu care-și strâng ultimele roade de pe câmp plugarii, pre cum și întoarce rea în stolurii de rândunici, de pe la băi și vilegiaturi, a artiștilor și a membrilor corpului didactic, ne-o îndevădă. Vine toamna...

După lunile de vacanță, încep cele de muncă. Teatrele și școlile, rând pe rând, și deschid porțile. Preoții culturii, se întorc, după trei luni de vacanță, cu forțe noi pe la altare. Și tot cu noi forțe vin și discipolii. Semînța sănătoasă deci, va găsi teren propice pentru a încolți.

Dorim și unora și altora, spor la muncă.

SERBĂRILE „ASTREI.”

Pentru ziua de 3—4 Octombrie se organizează în Oradea-Mare serbări frumoase. „Asociațiunea pentru cultura și literatura poporului român „Astra” își va ține în Oradea-Mare, adunarea generală.

În trecut adunările generale ale acestei cetăți a culturii românești din Ardeal erau adevărate sărbători naționale pentru ardeleni. Tot ce avea mai bun Ardealul, de la vladică până la opincă, lua parte la acest eveniment. Sufletul românesc ținea să se manifesteze în adevărata lui haină națională.

Pe vremi, sub unguri, trebuia mult tact și multe precauțiuni, fiind că întreg aparatul administrativ, de la fîspan până la ultimul jandarm era mobilizat în jurul acestei manifestări care știau și ei, că nu este numai culturală.

Toate constatăturile bărbaților noștri de seamă, atât pe teren bisericesc cultural, cât și politic, precum și planurile lor de muncă se făceau în cadrele serbărilor date și aranjate de „Astra”. Aceste serbări date de „Astra” în cadrul adunărilor generale anuale, ori așa numitelor despărțăminte mai aveau darul, că făceau cu puțință fraților din regatul liber, ori celelalte provincii înălțuite, o apropiere sufletească fără a scoate prin aceasta prea mult ochii asupraitorului hain.

Iată pentru ce aveau o atât de mare însemnătate adunările generale ale acestei instituții, care pentru românii ardeleni însemna totul. Ni se umple inima de bucurie, că prima adunare generală, a „Astrei”, în România Mare, care se poate ținea cu toată strălucirea cuvenită, va avea loc la Oradea-Mare. Era aceasta o veche și ferbinte dorință a mănunchiului de români din Oradea, precum și a Bilhorului, care deși românesc pe de-antregul, avusese așa

de puțină parte de cultura românească și de graiul dulce, curat și frumos strămoșesc. A mai avut drept loc în Bihor — la Beiuș — în anul 1898 o adunare generală a „Astrei”. Răutatea situației politice de pe atunci însă, — provenită din ura și pizma dușmănească a obla-duitorului — n'a dat puțința întregului Bihor să sărbătorească așa cum trebuia acest eveniment.

La adunarea generală a Asociațiunii pentru cultura și literatura poporului român „Astra” vor participa și asociațiunile surori din regatul vechi „Liga culturală”, „Societatea de cultura Macedo-Română” din București și „Federația Ligii culturale.”

Cu această ocazie va avea loc și întărirea ca episcop a părintelui R. Ciorogariu și dezvăluirea Bustului Regelui Ferdinand din curtea școalei de cadeți.

G. B.

TEATRALE

Dl Victor Eftimiu a fost numit director general al teatrelor. Dl Victor Eftimiu este un poet bine cunoscut, d-l Victor Eftimiu este un scriitor. Pentru Thalia română, noua numire, este o victorie, nu numai prin achiziția făcută în noul condu-

cător, ci mai ales prin aceea, că noul director al teatrelor, nefiind înregimentat în nici un partid politic, pare a se fi smuls această institutie, politice.

Știm cu toții starea de lăncezeală în care se găsea teatrul Național din București de câte-va decenii, cu toate că în fruntea lui au fost adesea persoane, dornice de muncă și chiar de multe ori capabile.

Prin faptul însă că depindeau de capriciile politice, care trece din brațele unui partid, în brațele celui alt tocmai când nu te aștepti, îi preocupau mai mult aceasta, de cât instituția în fruntea căreia erau.

Unii din foștii directori au încercat să facă ceva. Une ori însă rămăneau cu planurile numai, alte ori cu lucrările începute, căci îi surprindea în acest stadiu căderea dela guvern a partidului din care făceau parte.

Abia se instalau noii veniți și trebuiau, și aceștia, să facă loc altora. Acum, cu numirea dlui Victor Eftimiu, instituția artei se redă artiștilor.

Scriitorii români au ținut să sărbătorească acest eveniment, și au oferit un banchet în onoarea poetului Victor Eftimiu, directorul general al teatrelor, la care a participat și ministrul artelor dl. Octavian Goga.

MEMENTO

În mijlocul unui entuziasm de nedescris, studenții din toate unghiurile țării au deschis în ziua de 12 Octombrie primul congres studentesc în România Mare. Clujul, orașul șovinismului maghiar, focarul de cultură otrăvitoare pentru sufletele

noastrele vremuri, Duminecă, a fost martor manifestării intelectuale a tinerimei române.

Cu începere de la Octombrie, revista „CELE TREI CRISURI” va apare iarăși de două ori pe lună.

Trupa de operetă Avram Nicolau, în turneu prin Ardeal, a dat și în orașul nostru o serie de reprezentații pe scena Teatrului „Regina Maria”.

Fiind cu mare întârziere, nu putem publica cronici. În două cuvinte însă, putem da impresia care a lăsat-o în urmă, și care nu ne magulește de loc.

N'a fost cu mult inferioară trupei de operetă maghiară locală, însă, n'a fost nici cu mult mai presus.

Abonații din vechiul regat și București sunt rugați a-și achita abonamentul revistei noastre la dl. Ig. Hertz librar-editor, București, Calea Victoriei 3, — cei din Ardeal ne vor trimite prin mandat postal.

Vecinii noștri unguri, nu se lasă. Zi cu zi lansează zvonuri. Vom da două din cele mai recente. Cică:

1. În urma convenției cu Franța, li s'ar fi admis oarecari rectificări de graniță în favoarea lor, pe frontiera românească.

2. Retrocedarea de noi a orașului Timișoara cu un oare care hinter-

land (?)... (Unde-i tinda, unde-i manda.)

Curioase mentalități mai au trans-Tisiștii noștri vecini.

Septămănilor din urmă, orașul nostru a găzduit oaspeți iluștri. După dl Athanasiu, a venit dl Duiliu Zamfirescu, președintele Camerei Deputaților, iar de eri se află printre noi, dl Argetoianu, ministrul de interne, care vine din spre Banat.

Pe la orele 11 a avut loc o recepție în sala Primăriei. Toate autoritățile locale au fost prezentate d-lui Ministru Argetoianu.

La ora 1 p. m. a avut loc un banchet dat de autorități.

Teatrul, „REGINA MARIA” din localitate și-a început stagiunea de iarnă la 1 Septemvrie. Trupa Maghiară joacă, alternativ, dramă, comedie, operetă și operă. Pentru Joi este anunțată Tosca.

La revista noastră se caută un administrator rutinat, bine retribuit. Doritorii a se adresa la Administrația revistei din strada Prințul Carol No. 5. Oradea-Mare.

CĂRȚI PRIMITE

Anuarul I al liceului de stat „Traian Doda” din Caransebeș, pentru anul școlar 1919-20. publicat de Sabin Evușian, director.

Gabriel Compayré Froebel și Grădinile de copii traducere de Aurel Al. Negoescu, învățător. Prețul 6 Lei.

Monografia Gimnaziului Român gr. or. din Brad, scrisă cu ocazia jubileului de 50 de ani a Gimnaziului de Dr Ioan Radu, profesor.

Pe drumurile Copilăriei... Amintiri, Schițe, note monografice de Preotul Mihail Grigorian. Prețul 5 Lei.

Industria Metalurgică a Banatului și Transilvaniei. Ce organizație și ce dezvoltare ar trebui să i se dea în viitor,

din punct de vedere al intereselor militare și economice ale țării, de Generalul St. Burileanu director superior al Ministerului de Războiu, absolvent al Școalei Politehnice și doctor în matematici de la Paris.

Anuarul I. al liceului Real de stat „Dr Ioan Meșotă“ din Brașov pe I-ul an școlar 1919—1920., publicat de Dr Gheorghe Chelaru, director.

REVISTE

Zburătorul. No 17 revistă literară și artistică sub direcția d-lui E. Lovinescu. Cu articole iscălite de E. Lovinescu, Marcel N. Romanescu, Eugen Relgis, Ion Minulescu, D. Nanu, I. Buzdugan, Ignotus, Alexandrina Scurtu, E. Marghita, M. Iorgulescu.

Ideea Europeană No 48 din 29 Aug. — 5 Septembrie 1920, cu un prim articol iscălit de Octav Onicescu, Ion Ordeanu, Ștefan I. Nenițescu, Emanoil Bucuța.

Viața Românească No 5, revistă literară și științifică cu articole iscălite de: Paul Zarifopol, Demostene Botez, L. I. Carageale, Ioan Gherea, Dr A. Slătineanu, Mihai Codreanu, A. Frunză, D. I. Suchianu, Al. A. Philippide, George Savul, Alice V. Soare, Pompiliu Pîrvescu, Sp. Popescu, C. D. Ioanid, A. Corceanu etc.

Buletinul Muncii și al ocrotirilor sociale No. 1—4 din Aprilie—Iulie 1920, organ al Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale cu un bogat material informativ și statistic; M u n c a, conflictele muncii, plasarea, situația muncitorilor din Basarabia în ajunul unificării. Asigurările sociale, asigurarea de accidente, câte-va observații asupra asigurărilor sociale în Transilvania și Banat etc. etc.

IZIARE

Dacia Traiană, ziar national Independent. Apare în Sibiu zilnic sub direcția dlui Ion Gorun.

Foaia Poporului, ziar săptămânal din Sibiu.

Cuvântul Nostru foaia partidului Naționalist-democrat din Bacău, ziar bilunar.

Satul Mare, ziar săptămânal.

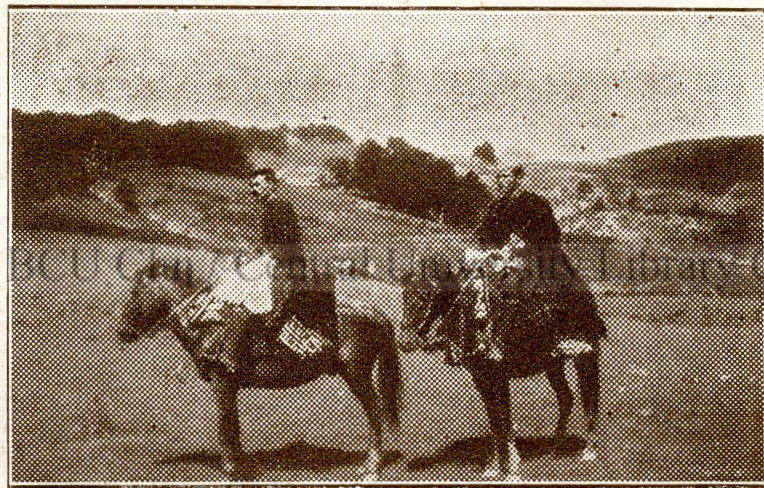
„Gazeta Transilvaniei“, ziar al Partidului Național. Apare zilnic în Brașov.

Infrățirea, ziar al partidului Liberal, apare zilnic în Cluj.

Turda, gazeta populară apare Duminica în Turda.

Renașterea, foaie populară, apare Marția în Baia-Mare.

Victoria ziar de propagandă culturală, socială și economică. Apare în Turnu-Măgureli.

Aromâni pe drumurile pribegiei ...

CELE TREI CRIȘURI

REVISTĂ DE CULTURĂ

Apare de două ori pe lună.

Sub Conducerea Dilor :

ROMAN CIOROGARIU, GEORGE BACALOGU, Dr ALEXANDRU PTEANCU
Vicar Episcopal Colonel Dir. G-1 al învățământului

ABONAMENTE:

Pe an	-----	70 lei.
Pe sease luni	-----	35 lei.
Pe trei luni	-----	20 lei
Numărul	-----	3 50 lei

Redacția și Administrația :

Prințul Carol No. 5., Etajul No. 1.
Oradea-Mare
Manuscrisele nu se înapoiază.

Abonații sunt rugați să-și achite abonamentele prin mandat postal adresat
Administrației în strada Prințul Carol No. 5. Abonații noștri din București
vor achita abonamentul la Ig. Hertz librar-editor Calea Victoriei 3 - București

COLABORATORI:

Secretar de redacție: *M. G. Samarineanu.*

I. Agârbiceanu, C. Banu, N. Bănescu, G. Bogdan-Duică,
N. Batzaria, Zaharia Bârsan, Lucian Blaga, V. Bogrea, Oct.
Beu, G. Bacaloglu, V. Bacaloglu, Al. Ciura, R. Ciorogariu,
Radu Cosmin, Th. Capidan, A. Cotrus, Gh. Ciuhandu, V.
Demetrius, I. G. Duca, Mihail Dragomirescu, Silviu Dragomir,
Dinu Dumbravă, Victor Eftimiu, G. Galaction, N. Iorga, Emil
Isac, E. Lovinescu, I. Lupaș Aurel Lazăr, Al. Macedonski,
M. Mora, A. Nanu, Cincinat Pavelescu, I. Paul, Ion Peretz,
Alex. Pteancu, Pr. Gh. Pteancu, Mircea Rădulescu, Radu D.
Rosetti, Rădulescu-Niger, Marin Ștefănescu, Nuși Tulliu.

ABONAȚI REVISTA „CELE TREI CRIȘURI”